

Motion till riksdagen

1987/88:Ub361

av Pär Granstedt m. fl. (c)
om grundskolan och gymnasieskolan

I vår partimotion om utbildningspolitiken har vi redogjort för centerns syn på de övergripande principella frågorna inom skolväsendet. I denna kommitémotion kommer vi att granska regeringens budgetproposition, bilaga 10, anslag för anslag och redovisa våra motförslag. Vi kommer också att redovisa erforderliga resurser för genomförandet av förslagen.

Inledningsvis bör man dock konstatera att regeringens budgetproposition, avseende skolan, visserligen är mångordig och detaljrik men i sak tämligen innehållslös. Alla viktiga frågor säger sig regeringen vilja återkomma till i särpropositioner senare under våren. Med erfarenhet från tidigare år finns det dock anledning att hysa visst tvivel om att så kommer att bli fallet. Mot denna bakgrund har vi, bl. a. när det gäller gymnasieskolans yrkesutbildning, ställt ett särskilt yrkande i vår partimotion med krav på ett fullständigt förslag från regeringen.

Det finns också anledning att notera att den upprustning av skolväsendet som regeringen utlovat inför årets budgetproposition nu helt uteblir. Alla som har ett intresse av den svenska skolans utveckling uppfattade statsministerns tal inför den socialdemokratiska partikongressen som ett klart löfte – inte bara att besparingarna skulle upphöra – utan också att regeringen skulle vara beredd att låta skolan behålla de resurser som friställs genom elevminskningen. Det vackra talet om egna läroböcker, bättre skolmat och en god arbetsmiljö har nu förbyttts i fromma förhoppningar att kommunerna är beredda att ta ett ännu större ekonomiskt ansvar.

Vi ifrågasätter inte att den goda viljan finns i flertalet kommuner, men som bekant är kommunernas betalningsförmåga i hög grad ojämlik. Kommunerna har dessutom under de senaste åren fått ta på sig en allt högre andel av kostnaderna för skolväsendet. För några år sedan kunde man tala om en fördelning som innebar 50 % för kommunerna. I dag är kostnadsrelationen 44 % mot 56 %. Därtill kommer att det nuvarande statsbidragssystemet ger en ojämn kostnadstäckning. Denna kan således variera från kommun till kommun vid i övrigt lika verksamheter.

Vi förutsätter att dessa brister rättas till i ett kommande förslag till nytt statsbidragssystem för grundskolan.

I den tidigare nämnda partimotionen har vi behandlat frågan om ett särskilt stöd till läromedelsanskaffning och vi återkommer senare till frågan om en eventuell förändring i skolförordningen. Men vi vill också aktualisera

frågan om den totala skolmiljön. Utbildningsministern konstaterar själv i sin inledning att "alltför många skolor är bristfälligt underhållna och nedslitna". Det är naturligtvis allvarligt i sig om underhållet av skolans lokaler blir eftersatt – det innebär bl. a. en betydande kapitalförstöring – men det kan också innebära att de allmänna förutsättningarna för ett gott studieresultat och ett bra arbetsklimat blir märkbart försämrade. Skolans elever och personal har precis samma rätt som alla andra att kräva en god och stimulerande arbetsmiljö. Därför måste särskilda åtgärder vidtas för att förbättra lokalunderhållet.

Utbildningsministern nöjer sig med att säga att statliga myndigheter som är involverade i kommunalt byggande skall medverka till förtur vid renovering och underhåll av skolbyggnader. Tyvärr är det så att de värsta bristerna i lokalbeståndet återfinns i storstadsområdena där byggarbetsmarknaden redan är överhettad och bostadsbyggandet har getts denna förtur. Men även på andra håll i landet finns det ett eftersatt byggnadsunderhåll och vi menar att hela frågan bör bli föremål för en samlad bedömning. En möjlighet som därvid bör övervägas är att starta ett flerårigt program för skollokaler av samma typ som det s. k. ROT-programmet för upprustning av det äldre bostadsbeståndet.

Den nya lärarutbildningen

I vår motion om högre utbildning och forskning tar vi upp de frågor som hör samman med lärarutbildningens dimensionering och lokalisering. I den här motionen berör vi frågor som hör till utbildningens innehåll satt i relation till de behov som finns för att uppnå de mål som regering och riksdag ställt upp för skolan.

Ett sådant mål finns uttryckt i läroplanens föreskrifter om timplaner där det klart sägs ifrån att engelska skall förekomma i varje årskurs fr. o. m. årskurs 3. För att frångå detta krävs särskilda skäl. Som en följd av detta beslöt riksdagen, i samband med propositionen om en ny lärarutbildning (prop. 1984/85:122) att samtliga lärare med utbildning för de tidigare årskurserna skulle ges kompetens att undervisa i engelska i årskurserna 1–6. Regeringen har inte följt detta beslut.

Mot denna bakgrund föreslår vi att utbildningen av lärare för de tidigare årskurserna förlängs med 20 poäng för att ge möjlighet till utbildning i engelska. Vi beräknar den tillkommande kostnaden till 12 milj. kr.

Lärartjänster och lärarfortbildning

Under denna rubrik redovisas i budgetpropositionen ett mycket lösligt förslag till ny tjänstekonstruktion där föredragande statsrådet begär att riksdagen skall godkänna att regeringen ges en fullständig "in blancofullmakt" att själv utforma tjänstekonstruktionen vid den tidpunkt och på det sätt som regeringen bestämmer.

Vi yrkar avslag på denna hemställan i alla delar.

För centerpartiet betyder den nya lärarutbildningen att skolan ges bättre möjligheter att uppnå de mål, om vilka vi i all huvudsak varit ense, och den

läroplan som gäller för grundskolan. Tillsammans med andra åtgärder – undervisningsgruppernas storlek, tillgången på läromedel, etc – skapas därigenom goda förutsättningar att ytterligare höja kvaliteten i undervisningen. Till detta bör läggas en hög ambition att ge de nu yrkesverksamma lärarna tillgång till en sådan fort- och vidareutbildning att deras kompetens blir jämförbar med de nyutbildade. Därigenom ökar lärarnas möjligheter att undervisa över nuvarande stadiegränser och – efter kompletterande utbildning – också i andra ämnen.

Vi tycker att det är viktigt att understryka att dessa åtgärder är till för att skapa en god kvalitet i undervisningen där elevernas bästa ställs i centrum.

Redan i vårt utbildningspolitiska handlingsprogram från 1981 kunde vi konstatera att nuvarande stadiindelning i grundskolan saknar motsvarighet i barnens utveckling och endast är motiverad utifrån lärarnas utbildning, tjänstekonstruktion och de olika delningstalen vid tilldelning av statsbidrag. Stadieövergångarna innebär ofta stora omställningssvårigheter för eleverna med lärarbyten och nya klassgrupperingar. För att undanröja ett av dessa orosmoment har vi i annat sammanhang föreslagit ett gemensamt delningstal (25) för hela grundskolan.

Mot denna bakgrund är vi djupt oroade över skolministerns negativa inställning till framtida organisatoriska förändringar i grundskolan. För klarhetens skull vill vi dock säga att inte heller vi avser att föreslå omfattande och snabba förändringar med betydande krav på ny- eller ombyggnad av skolans lokaler. Vad vi däremot avser är att ta vara på de möjligheter som framgent kommer att erbjudas att organisera verksamheten på ett mer flexibelt sätt med möjlighet till lokal anpassning. Därför bör inte tjänstekonstruktionen utformas så att den i sig innebär en låsning i detta avseende.

Utgångspunkten för vårt ställningstagande är att lärare skall undervisa i ämnen och årskurser som de har utbildning för. Detta är viktigt för att garantera en likvärdig utbildningsstandard med hög kvalitet. Skolministern försöker hävda att hans skiss till tjänstekonstruktion skulle ge garantier för detta. Tyvärr nödgas vi konstatera att så inte blir fallet.

Redan i dag har vi en tjänstekonstruktion med ännu fler tjänster utan att detta lett till önskvärt resultat. Begreppet "kvackning", dvs att lärare undervisar i ämnen och årskurser för vilka de saknar utbildning, är väl utbrett inom skolväsendet. För att stävja detta enbart med tjänstekonstruktionens hjälp skulle det krävas mellan 90 och 100 olika tjänster, vilket naturligtvis är en helt omöjlig situation.

Vi förordar i stället den modell som skolöverstyrelsen föreslagit med endast en tjänst i grundskolan. Detta skall då kombineras med skärpta krav på överensstämmelse mellan lärarens utbildning och det faktiska innehållet i den undervisning som läraren skall utöva. Vi menar att kravet på 75 % överensstämmelse därvidlag måste vara ett minimikrav.

När läraren väl är anställd är han eller hon skyldig att enligt skolförordningen undervisa även i ämnen som han eller hon saknar utbildning för. Skolministern föreslår, så vitt vi kunnat uppfatta, inga ändringar i detta avseende. Vi menar att det här bör införas en maximigräns för omfattningen, av samma slag som vid nyanställning.

För att stärka den enskilde lärarens ställning i detta avseende bör det införas en regel om att det alltid krävs ett medgivande från lärarens sida för att skyldighetsparagrafen skall få tillämpas.

Vårt förslag innebär en stor frihet och ett stort ansvar för den lokala skolstyrelsen och för rektor. Detta ligger helt i linje med den fortsatta decentraliseringen inom skolväsendet och vi är för vår del helt övertygade om att den lokala nivån kan bära detta ansvar.

Med utgångspunkt från det förslag som vi nu redovisat bör regeringen ges i uppdrag att utforma ett nytt och fullständigt förslag till tjänstekonstruktion för grundskolan och därefter återkomma till riksdagen med en proposition i ärendet. I samband därmed bör man också redovisa erforderliga förändringar i skolförordningen.

En viktig förutsättning för att kunna uppnå de effekter som beslutet om en ny lärarutbildning avsåg är att tillräckliga resurser ställs till förfogande för fortbildning. Med hänvisning till vårt tidigare resonemang vill vi till de prioriterade fortbildningsinsatserna också föga sådan fortbildning som ökar lärarnas möjligheter att vidga sin tjänstgöring över stadiegränserna. En annan viktig aspekt på fortbildningens inriktning – liksom på lärarutbildningen som helhet – är att den skall främja en jämnare könsfördelning i skolan. I dag domineras de lägre stadierna av kvinnor med kortare utbildning, lägre lön och högre undervisningsskyldighet medan deras manliga kollegor oftast återfinns i de högre stadierna med längre utbildning, högre lön och lägre undervisningsskyldighet.

Detta är en viktig jämställdhetsfråga i sig, men eftersom lärarna också utgör förebilder för sina elever, är det en fråga av stor betydelse när det gäller att bearbeta attityder, fördomar och nedärvda traditioner.

För närvarande disponerar kommunerna 250 milj. kr. för lokalt utvecklingsarbete, inklusive fortbildning. Skolministern menar att merparten av dessa pengar bör kunna användas för den nu aktuella fortbildningen och föreslår därutöver att 50 milj. kr. anvisas under en tioårsperiod fr. o. m. nästa budgetår. Detta är klart otillräckliga resurser. Vi menar att det lokala utvecklingsarbetet inte får upphöra under den långa tid som fortbildningsinsatserna pågår. Allt utvecklingsarbete i skolan kan inte vara knutet till fortbildningen och kräver därför särskilda resurser även under de kommande åren. Vi föreslår därför att ytterligare 150 milj. kr. anvisas årligen med början budgetåret 1989/90. Det ökade resurstillskottet kan möjligen också leda till att den planerade fortbildningen kan genomföras i en något snabbare takt än den av regeringen föreslagna tioårsperioden.

Centrala och regionala myndigheter m. m.

Under denna rubrik kan vi konstatera att regeringen bl. a. för fram några av de förslag som centern väckte till föregående riksmöte, men som då avvisades av en majoritet i riksdagen. Vi syftar på de särskilda resurserna för freds- och överlevnadsfrågor och för att förstärka miljöfrågornas ställning i grundskolan.

För skolstyrelseväsendet gemensamma frågor

Här vill vi fästa uppmärksamheten på att föredraganden, i sina överväganden, redovisar att skolöverstyrelsen i det nationella utvärderingsprogrammet valt att låta utvärderingen omfatta årskurserna 2 och 5. Vi utgår ifrån att detta rör sig om en missuppfattning och att utvärderingen rätteligen bör omfatta årskurserna 3 och 6.

Eftersom grundskolan arbetar med stadietimplaner kan man enligt vår mening inte välja årskurser mitt i stadiet om kravet är att resultaten skall vara jämförbara.

Under denna rubrik redovisas också kostnaderna för det kopieringsavtal som nu gäller mellan staten och samorganisationen BONUS. Enligt skolministern utgör den uppkomna kostnaden i praktiken kostnader för läromedel och bör således betalas av kommunerna. Detta dilemma löser skolministern på det fiffiga sättet att han i efterhand minskar tilläggsbidraget till kommunerna med motsvarande summa, 60720000 kr.

Vi protesterar kraftigt mot detta tillvägagångssätt. Återigen genomför regeringen en besparing och vältrar över kostnaderna på kommunerna. Återigen blir det i praktiken läromedelsanslaget som drabbas. Till skillnad mot centern som vill uppmuntra och stimulera kommunerna på läromedelsområdet så väljer regeringen att ytterligare försämra förutsättningarna för kommunerna att öka sina insatser på detta angelägna område.

Vi ser ytterligare en risk med den metod som regeringen valt.

Genom att minska tilläggsbidraget, som till största delen används för att täcka vikariekostnader, kan ekonomiskt utsatta kommuner frestas till att avstå från att anställa korttidsvikarier vid lärares sjukdom eller tjänstledighet. Vi trodde att den socialdemokratiska regeringen hade lärt något av läxan från den tidigare vikariebesparingen.

Vi föreslår således att tilläggsbidraget ökas med 60 720 000 kronor.

Det obligatoriska skolväsendet

Inledningsvis kan vi notera att regeringen fortsätter att låta de automatiska besparingarna, som blir en följd av det vikande elevunderlaget, slå igenom i grundskolan. Detta innebär att grundskolan för kommande budgetår, i form av bas- och förstärkningsresurser, kommer att disponera ca 120 milj. kr. mindre än föregående år. Dessa resurser borde enligt vår mening i första hand användas för en angelägen kvalitetsförstärkning i form av minskade klasstorlekar och för att bibehålla nedläggningshotade skolenheter. Vi har vid tidigare riksmöten i våra motioner på ett mycket utförligt sätt motiverat våra ställningstaganden i dessa avseenden och vi nöjer oss därför med att nu konstatera att vi står fast vid våra ståndpunkter. Skolan bör få behålla de friställda resurserna.

Vi har tidigare år krävt att det särskilda basresursmedeltalet för mellanstadiet skall avskaffas och vi vidhåller också detta yrkande.

I föregående budgetproposition föreslogs en viss sänkning av det ovan nämnda basresursmedeltalet med den klart uttalade målsättningen att ingen klass skulle behöva ha fler än 30 elever. Denna målsättning har inte uppnåtts

och vi konstaterar med en viss förvåning att skolministern går förbi detta problem utan några som helst förslag till åtgärder. Gäller inte målsättningen längre?

För vår del föreslår vi att anslaget bas- och förstärkningsresurser tillförs 300 milj. kr. för de ovan angivna kvalitetsförstärkningarna. P. g. a. anslaget konstruktion med ett förskotts- och slutregleringsförfarande påverkas statsbudgeten först budgetåret 1989/90.

I detta sammanhang vill vi fästa uppmärksamheten på en anmärkningsvärd passus i budgetpropositionen. På sid. 106 säger föredragande statsrådet följande:

Finansministern har tidigare i dag anmält vissa överväganden rörande utgiftsram för löneökningar. Efter samråd med utbildningsministern vill jag anföra följande. Principen om en ram för löneökningar måste tillämpas också för skolväsendet. Ett eventuellt lönetal utöver utgiftsramen skall således få konsekvenser för organisationen inom skolväsendet. Hur detta skall ske bör bl. a. bli beroende på hur högt över ramen avtalet i så fall hamnar. Om situationen uppstår återkommer utbildningsministern och jag till regeringen med förslag till åtgärder för våra resp. ansvarsområden inom skolväsendet.

Vi tolkar detta som ett klart uttalat hot att skolans elever skall drabbas i form av större klasser och nedlagda skolor om parterna inte kan sluta ett avtal inom de ramar regeringen angivit. Centern tar avstånd från detta uttalande och vi föreslår att riksdagen i ett tillkännagivande ger regeringen motsvarande besked. Det kan inte vara rimligt att den klassanordning och den fördelning på skolenheter som kommunerna fattar beslut om under våren kan förändras som ett resultat av avtalsrörelsen.

Hemspråksundervisning

Vi vill också med mycket stor skärpa vända oss mot det uttalande som skolministern gör beträffande grundskolans hemspråksundervisning. Enligt detta uttalande bör hemspråksundervisningen i huvudsak förpassas till invandrarelevernas fritid. Ett sådant synsätt röjer en fundamental okunnighet om hemspråksundervisningens arbetsvillkor och om syftet med undervisningen.

En utveckling i den riktning som skolministern förordar skulle nära nog innebära dödsstöten för hemspråksundervisningen. Eleverna skulle närmast uppfatta det som ett straff att tvingas vara i skolan när deras kamrater ägnar sig åt fritidsaktiviteter. Allt färre elever (och deras föräldrar) skulle välja att delta i hemspråksundervisningen på dessa villkor. Arbetssituationen för hemspråkslärarna skulle bli helt omöjlig. Ingen lärare kan försörja sig på att undervisa några få timmar varje eftermiddag. Resultatet skulle bli en massiv flykt ifrån yrket och vi skulle få stora rekryteringssvårigheter i framtiden.

Eleverna som deltar i hemspråksundervisningen går inte miste om annan undervisning! I de allra flesta fall innebär möjligheten till undervisning på hemspråket i en mindre grupp att man också får tillfälle till färdighetsträning i timplanens övriga ämnen. Allra mest uttalat är detta i de många fall där elevernas kunskaper i svenska ännu är så bristfälliga att de har svårt att följa med i den reguljära undervisningen. I många fall går också hemspråksläraren

in i klassen och ger "sina elever" ett extra stöd i samverkan med klassläraren i dennes undervisning.

Skolministerns uttalande bidrar också till att nedvärdera hemspråksundervisningens betydelse och därmed också, indirekt, invandrarna. Under senare år har också hemspråksundervisningen sakta men säkert kunnat höja sin status – inte minst genom de uppoffrande arbetsinsatser som våra många duktiga hemspråkslärare presterar. Många gånger har man fått kämpa med otillräckliga resurser och oförstående kollegor och skolledningar. De flesta trodde att den tiden nu var förbi och att hemspråksundervisningen skulle ges mer jämlika arbetsvillkor. Dessa förhoppningar slås nu i spillror av skolministerns oövertänkta uttalanden.

Den svenska skolan arbetar redan i ett interkulturellt klimat. Detta skall vi se som en fördel och inte som en belastning. En naturlig tvåspråkighet hos många av våra elever är en tillgång för vårt land – en tillgång som vi skall ta till vara och inte kasta bort i en allmän besparingsiver.

Vi föreslår att riksdagen gör ett kraftfullt uttalande till stöd för hemspråksundervisningen och därmed avvisar skolministerns uttalande i årets budgetproposition.

Utbildning av hemspråkslärare

Regeringen föreslår att hemspråkslärarlinjen skall avvecklas. Hemspråkslärarutbildning skall i stället anordnas inom grundskollärarlinjen. Hemspråkslärarlinjen tillgodoser utbildningsbehovet av hemspråkslärare för samtliga skolformer – inte bara grundskolan. När riksdagen fattade beslut om inrättande av grundskollärarlinjen markerades mycket tydligt att utbildningen inrättades för grundskolans behov till skillnad mot att exempelvis ämneslärarutbildningen tidigare avsåg såväl grundskolan som gymnasieskolans behov. Regeringens förslag är därför oroväckande när det gäller att förse skolväsendet med hemspråkslärare för verksamhet utanför grundskolan. Hemspråkslärarlinjen bör därför inte avskaffas.

Statsbidrag till fristående skolor

I detta avsnitt kan vi i huvudsak ställa oss bakom den redovisning som föredragande statsrådet gör i budgetpropositionen. Vi noterar att med denna redovisning – som grundas på skolöverstyrelsens utvärdering – tycks det nu råda en stor samstämmighet beträffande värdet av de fristående skolorna. Vad som nu återstår är att ge dessa rimliga ekonomiska villkor att arbeta under.

Med hänvisning till det principresonemang som vi fört i vår partimotion om en ny statsbidragskonstruktion, vill vi hävda att de statsbidragsberättigade fristående skolorna utan större olägenhet bör kunna föras in i det reguljära statsbidragssystemet. Därmed blir deras ekonomiska ställning, i vad avser statligt stöd, likvärdig med den allmänna grundskolan. Riksdagen bör uttala sig för ett sådant principiellt ställningstagande.

I avvaktan på att ett nytt statsbidragssystem kan införas bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag om ett temporärt stöd för att ge de

Bidrag till svensk undervisning i utlandet

För närvarande bedrivs högstadieundervisning vid fem av de svenska utlandsskolorna. Vi föreslår att också den svenska skolan på Costa del Sol (Fuengirola) ges denna möjlighet. Undervisningen har redan en sådan omfattning att detta är väl motiverat utan att avvakta den av regeringen aviserade utredningen. Om skolan ges resurser för högstadieundervisning så kommer detta också att öka förutsättningarna för statligt stöd från de norska och finska regeringarna för de elever från dessa länder som undervisas vid skolan.

Gymnasiala skolor m. m.

Under en följd av år har centern krävt en totaldimensionerad gymnasieskola. Med detta avser vi att alla ungdomar under 20 år – som så önskar – skall beredas plats i gymnasieskolan. Detta innebär inte några ökade kostnader för samhället eftersom de ungdomar som inte kan beredas plats i gymnasieskolan förorsakar kostnader under anslagen B20, kommunernas uppföljningsansvar och arbetsmarknadsanslaget för ungdomslag. Dessa kostnader är i regel högre per capita räknat.

De senaste åren har också den socialdemokratiska regeringen utlovat en gymnasieplats till alla ungdomar under 20 år. Detta har bl. a. skett i de senaste årens regeringsdeklarationer. Men löftet har inte infriats. I årets budgetproposition redovisas att ca 7 000 behöriga förstahandssökande i den prioriterade gruppen 16–17-åringar måste avvisas från gymnasieskolan innevarande läsår. Det är 2 000 fler än året innan! Därtill kommer att ett okänt antal 18–19-åringar avstått från att över huvud taget söka till gymnasieskolan eftersom de fått beskedet att de i praktiken är utspärrade med de prioriteringsregler som nu gäller.

Samtidigt vet vi att vissa yrkesområden ropar efter personal.

Det gäller t. ex. inom vård och hemtjänst. De ansvariga inom landstings- och kommunförbunden har vädjat till regeringen om att upphäva prioriteringsreglerna för dessa utbildningsvägar och skolöverstyrelsen har också föreslagit detta i sin anslagsframställan. Vi för fram detta krav i ett separat yrkande men hävdar därutöver att prioriteringsregeln skall upphävas även för övriga studievägar.

Vi föreslår också ett särskilt tillkännagivande om en totaldimensionerad gymnasieskola.

Yrkesutbildningen

Vi instämmer gärna i utbildningsministerns lakoniska konstaterande att "det är hög tid att göra något".

Men bara därför – att man kommit till den insikten – får man inte göra vad som helst!

Under lång tid har regeringen utlovat en proposition om en reformerad

yrkesutbildning och det är fortfarande vårt huvudkrav att regeringen snarast lägger en sådan proposition på riksdagens bord. Det förslag som nu aviseras kan vi dock inte ställa oss bakom.

Vår allmänna utgångspunkt är att det nu är angeläget att prioritera yrkesutbildningen. Det, bl. a. genom långdraget utredningsarbete, uppdämda förnyelsebehovet kräver insatser på bred front om utbildningen skall kunna ge alla ungdomar en bra utbildning som är i takt med utvecklingen utanför skolan. Även om situationen inte är fullt så dramatisk som vissa avsnitt ger intryck av så får inte insatserna för yrkesutbildningen återigen skjutas på framtiden. Det är förvånande att departementschefen först framhåller att de flesta yrken fått nytt innehåll och att den nuvarande utbildningen är otillräcklig samt har brister och begränsningar som måste rättas till och så slutar med att skjuta reformen på framtiden. Resultatet av föreslagna åtgärder kommer faktiskt att få genomslag först mot slutet av 1990-talet. Detta är från vår utgångspunkt ingen acceptabel utvecklingsmodell för skolan.

Även om yrkes eleverna, enligt vår uppfattning och flera undersökningar, generellt sett har ett relativt gott utgångsläge på arbetsmarknaden så måste utbildningen snarast moderniseras. En uppdatering kan inte längre få stå tillbaka för utredningsarbeten och försök.

I propositionen framhålls att försöksverksamheten bör ge värdefulla erfarenheter som kan ligga till grund för hur gymnasieskolans yrkeslinjer fortsättningsvis skall utvecklas för att svara mot elevernas önskemål och behov. Enligt vår uppfattning finns redan nu så mycken erfarenhet och kunskap att man utan den tidsförlust och kostnad som försöksverksamheten medför kan åstadkomma ändamålsenliga förändringar.

Även arbetsmarknadens parter har, bl. a. i en skrivelse till regeringen, redovisat sin otålighet över den uteblivna propositionen. Samtidigt har man dock påpekat att det inte är möjligt att påbörja, vare sig en omfattande försöksverksamhet eller ett helt genomförande förrän tidigast höstterminen 1989.

Som framgår av det föregående anser vi inte att det finns något behov av försöksverksamhet med den inriktning som föreslagits. Försöksperioden leder till att förnyelsearbetet som måste ske på bred front ytterligare skjuts upp. Vi avvisar inte förslaget enbart på denna grund eller med utgångspunkt i att det redan nu finns tillräckliga kunskaper, utan även med tanke på att försöksverksamheten kommer att medföra stora störningar i det planerade skolarbetet. Vidare ger inte försökssituationen någon relevant erfarenhet som kan läggas till grund för ett utvecklingsarbete. Att nu, och då under förutsättning av att riksdagen bifaller förslaget avkräva skolhuvudmännens ställningstagande till ett så omfattande försök har väckt stor oro inom skolväsendet. Att närmare riktlinjer för försöksverksamheten först kommer att presenteras i en senare proposition gör förvisso inte situationen enklare.

En rad frågor står nu obesvarade för dem som skall planera kommande skolarbetsår. Med försökets omfattning, 5000 platser, begränsas inte frågorna enbart till försöksverksamheten utan den kommer att få konsekvenser för hela skolans planering. Kommuner som anmäler intresse för att delta måste mycket snabbt få ett besked om de skall kunna medverka.

Besked om vilka särskilda statsbidrag som kommer att utgå till kommun och medverkande arbetsplatser, meritvärde, elevstatus, lärares tjänsteunderlag, behörighetskrav, undervisningsskyldighet etc., är bara några frågor som är avgörande för det slutliga ställningstagandet.

Eleverna skall ha sökt till gymnasieskolans linjer före den 1 februari. Utgångspunkten är således att 5000 elever skall göra ett omval. Ny information skall ges och det om studievägar som det finns mycket begränsad kunskap om. Frågor som alla skall informeras om är möjligheten till omval, vilka elevområden som skall gälla, vilken kompetens utbildningen ger, vilka ämnen som ingår, är hittills obesvarade och ställer skolans personal och ungdomarna i en ohållbar situation. Ingen som känner skolans rutiner kan försvara denna ordning. En fara som flera erfarna skolinformatorer nu pekat på är också att information om nya studievägar, efter elevernas ordinarie val lätt misskrediterar hela skolan. Osäkerheten om övriga studievägars värde sprider lätt en oro som hela skolan och undervisningen blir lidande av.

Det är mot denna bakgrund vi avvisar tanken på den aviserade försöksverksamheten och i stället framhårdar i vår åsikt att regeringen bör återkomma med en proposition om en förändrad gymnasial yrkesutbildning med start 1989.

Gymnasielärarytbildningen

För närvarande pågår ett intensivt försöks- och utvecklingsarbete på gymnasieskolans studieförberedande utbildningsvägar. Samtidigt förbereds en reform för den gymnasiala yrkesutbildningen.

Tillsammantaget innebär detta att behovet av en ny läroplan för hela gymnasieskolan blir alltmer akut och skolministern aviserar också detta i budgetpropositionen. En ny läroplan beräknas föreligga i början av 1990-talet.

Mot denna bakgrund syns det oss föga välbetänkt att nu genomföra stora förändringar i utbildningen av lärare för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Först bör riksdagen fatta beslut om gymnasieskolans framtid och därefter bör lärarutbildningen anpassas.

Övriga frågor

I likhet med föregående år vill vi lyfta fram frågan om hemkunskapsämnets ställning i grundskolans läroplan. Frågor som rör kost, hälsa, miljö, hushållning, ekonomi och livskvalitet gör sig alltmer uppmärksammade.

Vi upprepar vårt krav från föregående år att skolöverstyrelsen bör ges i uppdrag att, i den pågående läroplansöversynen, också överväga möjligheten att vidga timramen för ämnet hemkunskap på slöjdämnets bekostnad.

Till frågan om goda kunskaper om kostens betydelse och goda matvanor hör också den schemalagda skolmåltiden. Vi tar upp den frågan i en särskild motion men vi vill här peka på det naturliga samband som finns med hemkunskapsundervisningen.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolans arbetsmiljö och underhåll av skollokaler,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förlängning av utbildningen av lärare för grundskolans tidigare årskurser,

3. att riksdagen avslår regeringens hemställan vad avser lärartjänster i grundskolan,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lärartjänster och lärarfortbildning,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare resurser till lärarfortbildning,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det nationella utvärderingsprogrammet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunerna avseende kopiering,

8. att riksdagen beslutar att tilläggsbidraget ökas med 60 720 000 kronor,

9. att riksdagen beslutar att det särskilda basresursmedeltalet för mellanstadiet avskaffas,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolans resurser och angelägna kvalitetsförstärkningar,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgiftsram för löneökningar,¹]

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hemspråksundervisning,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hemspråkslärare,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag till fristående skolor,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett temporärt stöd till fristående skolor,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om högstadiundervisning vid svenska skolan på Costa del Sol,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en totaldimensionerad gymnasieskola,

17. att riksdagen beslutar att upphäva regeln om företräde för 16–17-åringar vid ansökan till linjerna för vård och social service,

18. att riksdagen beslutar att upphäva denna förtursregel även för övriga gymnasiala utbildningar,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den gymnasiala yrkesutbildningen.

20. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om en reform i full skala för gymnasieskolans yrkesutbildning med start höstterminen 1989,

Mot. 1987/88
Ub361

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gymnasieläroterutbildningen,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgad timram för ämnet hemkunskap,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om schemalagda skolmältider.

Stockholm den 26 januari 1988

Pär Granstedt (c)

Karl Boo (c)

Kerstin Göthberg (c)

Marianne Andersson (c)

Larz Johansson (c)

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

